

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Eucharystia jest darem, który pozostawiony został Kościołowi, jako pokarm, który daje mu życie w wymiarze wspólnotowym i osobistym każdego wiernego. Ojcowie Soboru Watykańskiego II podkreślają, że jest ona „źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego”. Stwierdzenie to jest wyrazem wiekowego doświadczenia wiary, które zrodziło się z woli samego Jezusa Chrystusa. Przez wieki, prawda o Najświętszej Ofierze jest na nowo odczytywana, a Kościół odkrywa nieustannie łączność ze swoim Założycielem. Nie dziwi więc fakt, że biblijne słowa ustanowienia Eucharystii, otrzymały teologiczne wyjaśnienie, które pogłębiane jest przez gremia synodalne, soborowe, jak i poszczególnych świętych, papieży, czy wiernych, którzy poprzez swoją prawdziwą i ufną wiarę, dają świadectwo o świętości Eucharystii. Papież Jan Paweł II wskazywał, że „kult eucharystyczny stanowi jak gdyby duszę całego życia chrześcijańskiego. Jeśli bowiem życie chrześcijańskie wyraża się w spełnianiu największego przykazania czyli w miłości Boga i bliźniego, to miłość ta znajduje swoje źródło właśnie w tym Sakramencie, który powszechnie bywa nazywany Sakramentem miłości”. Również papież Benedykt XVI, w zgodzie z wielowiekową tradycją zaznaczył, że „eucharystyczny wymiar chrześcijańskiej egzystencji jest bez wątpienia wymiarem kościelnym i wspólnotowym”.

Dostrzeżenie tych prawd doprowadziło do stworzenia odpowiedniego systemu prawnego, który miałby chronić świętość Eucharystii na gruncie prawa kościelnego. Triadę odpowiednich przepisów w tym względzie stanowią Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku i normy specjalne, które rezerwują osądzenie przestępstw przeciwko Najświętszej Ofierze, Kongregacji Nauki Wiary, wprowadzone na mocy Listu apostolskiego motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*. Stosowne normy, wydane w 2001 roku, po dziewięciu latach zostały zmodyfikowane przez papieża Benedykta XVI, a w roku 2021 roku ujednolicone zostały przez papieża Franciszka.

Na tej prawnej płaszczyźnie dostrzec należy teologiczno-kanoniczną definicję, którą przywołuje prawodawca kodeksowy, nazywając Eucharystię – najbardziej czcigodnym

Sakramentem. To szczególne miejsce zostało wpisane w istotę Najświętszej Ofiary, przez słowa, gesty i wydarzenia zbawcze, przez samego Jezusa Chrystusa. Nie dziwi więc fakt, że również prawo kanoniczne uznaje za niezwykle cenny i wyjątkowy ten sakrament.

Biorąc pod uwagę trwający rok duszpasterski pod hasłem „Eucharystia daje życie”, niniejsza dysertacja dotyczy sakramentu Eucharystii, pod kątem jej ochrony od strony prawa karnego Kościoła katolickiego. Zebrane w jednym miejscu rozważania na ten temat wskazują, że wiele norm prawnych chroni Najświętszą Ofiarę. Dodatkowym walorem badanego tematu jest zestawienie ze sobą przepisów obu Kodeksów – łacińskiego i wschodniego, z dodatkowym wskazaniem norm specjalnych w zakresie ochrony Eucharystii, co wyczerpuje zakres rozważań naukowych założonego temat rozprawy. Po przybliżeniu aspektów biblijnych, teologicznych i prawnych samego sakramentu Eucharystii, a następnie założeń całego systemu karnego Kościoła, została podjęta analiza tych norm, które odnoszą się do ochrony omawianego sakramentu. Układ dysertacji służy tym rozważaniom, gdyż jasno wskazuje kolejne zagadnienia, które mają swoje umocnienie we wcześniejszych dociekaniach.

Prawodawca kodeksowy wskazuje cztery przestępstwa przeciwko świętości Eucharystii, mianowicie: profanacja postaci konsekrowanych; usiłowanie sprawowania liturgicznej Ofiary Eucharystycznej; symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary Eucharystycznej; koncelebranie Ofiary Eucharystycznej z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostoelskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich. Normy *de delictis reservatis* z 2021 roku, dodatkowo przyjmują za najcięższe przestępstwo przeciw Najświętszej Ofierze, konsekrację w celu świętokradczym jednej materii bez drugiej w czasie Eucharystycznej celebracji, albo dwóch materii poza nią. W tym miejscu wskazać należy, że papież Franciszek na mocy Konstytucją apostoelską *Pascite Gregem Dei*, zrewidował system karny przewidziany w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i włączył to przestępstwo do VI Księgi tego zbioru. Zmiany weszły w życie 8 grudnia 2021 roku.

Ciekawym zabiegiem prawnym jest pewne rozproszenie przepisów, które dotyczą omawianych przestępstw, a ich zgromadzenie i połączenie pozwala dostrzec niezwykłą ich synergię. Choć ma się do czynienia z dwoma Kodeksami i dodatkowo normami specjalnymi, które określają sposób postępowania i powierzają jedynie Kongregacji Nauki Wiary zajmowanie się najcięższymi wykroczeniami karnymi, to cały system karny w tym względzie jest spójny. Wskazanie i przeanalizowanie tych przepisów, można uznać za punkt wyjścia do dalszych badań w tym zakresie. Pamiętać należy, że Normy z 2021 mają charakter suplementarny w stosunku do przepisów kodeksowych i dopełniają całości postępowania

w przypadkach najcięższych przestępstw przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii.

Prawodawstwo więc zna pięć głównych przestępstw przeciwko świętości Eucharystii. Przewidziano za nie bardzo zróżnicowane kary. W zależności od typu przestępstwa, sprawca, podlega karom cenzur *latae sententiae* bądź *ferendae sententiae*. Ekskomunika wiążąca mocą samego prawa dotyczy profanacji postaci konsekrowanych, a w Kościele wschodnim karą jest komunika większa. Dodatkowo gdyby tego niegodnego i zabronionego czynu dokonał duchowny może być, w sposób fakultatywny karany ciężiej, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego. Niezmiernie dotkliwą karą za usiłowanie sprawowania Ofiary Eucharystycznej, dla osób świeckich jest kara interdymtu *latae sententiae*, a gdy rzecz tyczy duchownego – w tym przypadku jedynie diakona, przewidziana jest cenzura suspensy wiążąca mocą samego prawa. W tym przypadku prawodawca nie wyklucza wymierzenia innych dodatkowych kar, przez kompetentną władzę. W Kodeksie wschodnim brakuje szczegółowego rozwiązania przy tego typu przestępstwie, dlatego też z Normami *de delictis reservatis* z 2021 roku, Kongregacja Nauki Wiary sama staje się władna wymierzyć odpowiednią karę. Za kolejne przestępstwo, jakim jest symulowane celebrowania Najświętszej Ofiary, sprawcę należy obligatoryjnie ukarać karą *ferendae sententiae*. Jest ona zatem nieokreślona, jednak powinna być wg prawodawcy sprawiedliwa. Wówczas, gdy przypadek dotyczy przestępcy podlegające pod prawo Kościoła wschodniego, stosuje się odpowiednią karę, nawet nie wyłączając ekskomuniki większej. Za przestępstwo uczestnictwa w zakazanych rzeczach świętych, co stanowi koncelebrowanie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej, którego podmiotem może być jedynie prezbiter albo biskup, normy kodeksowe pozostawiają sędziemu bądź odpowiedniemu przełożonemu, nakładanie kary wg roztropności – nieokreślonej, jednak obowiązkowej. Kodeks Kanonów Kościołów wschodnich implementuje w tym względzie rozwiązania przyjmowane w Kościele łacińskim. W końcu ostatnie przestępstwo przeciw świętości Eucharystii, jakim jest zakazana konsekracja w celu świętokradczym, zagrożone jest sankcją karną, która odpowiadałaby ciężkości tego wykroczenia karnego. Prawodawca nie wyklucza nawet wydalenia prezbitera bądź biskupa ze stanu duchownego. Przepisy te znalazły się także w normach kodeksowych, zrewidowanych przez papieża Franciszka, co zostało już wcześniej ukazane. Zmiany jakich on dokonał, sprawiły, że wszystkie przestępstwa przeciwko świętości Eucharystii znalazły swoje odbicie w przepisach prawa karnego VI Księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego. Zmiana ta wydawała się pożądana, gdyż porządkuje kwestie związane z omawianymi w tej rozprawie delikatami.

W tym świetle, należy mieć przeświadczenie, że napiętnowanie czynu przestępczego, ma na celu poprawę sprawcy. System karny nie ma być jedynie represyjny, ale pełnić powinien rolę wychowawczą i poprawczą. Papież Franciszek, rozważając słowa św. Pawła, wskazuje właśnie na drogę prawa, którego przestrzeganie prowadzi do Chrystusa. Prawo zatem należy zachowywać, gdyż jest pomocą w spotkaniu człowieka z łaską płynącą od Zbawiciela. Rozważania niniejszej dysertacji, mają nie tylko wskazać odpowiednie przepisy, które należy „bezdusznie” zastosować, ale wskazać na rolę poprawczą i prewencyjną sankcji karnych. Przestępstwo, które zaburzał ład i sprawiedliwość we wspólnocie Kościoła, musi zostać naprawione, a sprawca musi zadośćuczynić grzechowi i zgorszeniu, które zaistniało poprzez czyn przestępczy. Stosowanie odpowiednich kar ma sprawiać, że zostanie osiągnięty cel prawa kanonicznego jakim jest *salus animarum*.

Zebrane i przeprowadzenie badania norm dotyczących ochrony karnej, sakramentu Eucharystii, w systemie prawnym Kościoła katolickiego, skłaniają do wniosku, iż istnieje szereg przepisów, które nie tylko dotyczą tego zagadnienia, ale także w sposób całościowy odnoszą się do niego. Prawodawstwo, podaje pięć przestępstw zagrożonych sankcjami karnymi, dodatkowo, gdy zachowane są szczególne przesłanki, poddaje Kongregacji Nauki Wiary, ich osądzanie i wymierzanie kar. Należy w tym względzie stwierdzić, że normy te są wystarczające, a ochrona Eucharystii jest możliwie najwyższa. Sankcje karne, jakie grożą za popełniane wykroczenia przestępcze, są wystarczające i obejmują zarówno kary *latae sententiae*, jak i *ferendae sententiae*. W tym względzie nie widać potrzeby do podjęcia dodatkowych działań ze strony prawodawcy.